

Відділ освіти виконкому Держинської районної у місті ради
Криворізька загальноосвітня школа-інтернат I-II ступенів №1

ДОПОВІДЬ

до психолого-педагогічного семінару на тему:

«ПРОДУКТИ ТВОРЧОСТІ ЯК ПОКАЗНИКИ КРЕАТИВНОСТІ. ПРОГНОЗ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗА РІВНЕМ КРЕАТИВНОСТІ»

(2013-2014 навчальний рік)

Підготував:
практичний психолог
Труляєв Р. О.

Кривий Ріг

2014

1. ПРОДУКТИ ТВОРЧОСТІ ЯК ПОКАЗНИКИ КРЕАТИВНОСТІ.

Продукти творчості різноманітні. Це і технічні винаходи, і нові стилі в мистецтві, і нові ідеї в науці. К. Роджерс зауважує, що на створення творчого продукту впливають, з однієї сторони, унікальність людини, а з іншої – оточуючі її люди, обставини життя, події, що відбуваються.

Виникає питання: яке співвідношення між продуктом творчості та креативністю? Деякі спеціалісти вважають, що відсутність такого продукту ще не свідчить про відсутність у людини креативності. З іншого боку, інша група вчених впевнена, що значна кількість творчих продуктів була створена не в результаті креативного процесу, або процесу, який є креативним не з точки зору суб'єкта творчості, а на думку інших людей. Різні погляди свідчать про наявність невирішеної проблеми, яку можна сформулювати як проблему розробки критеріїв насправді креативного продукту.

В якості одного з таких критеріїв пропонується розглядати комбінацію елементів, які не комбінувались раніше (нестандартність). Однак тут виникає загроза зміщення смислу понять: здатність до творчості ототожнюється з нестандартністю, нестандартність – з оригінальністю, а остання – з недостатньо частими відповідями в даній групі досліджуваних. Нестандартність – поняття більш широке, ніж оригінальність. Таким чином, до проявів креативності (якщо користуватися критерієм нестандартності), можна віднести будь-яку девіацію: від акцентуації до проявів аутичного мислення.

Інший критерій, що пропонується – усвідомленість. У відповідності до даного критерію пропонується вважати, що чим більше результат відповідає вимогам, тим він більш креативний. Такий критерій дозволяє розмежувати продуктивні творчі та непродуктивні девіантні форми креативності. Головною операцією в ході творчого процесу є операція порівняння. Таким чином, продукти творчості можна розподілити на стереотипні, креативні та девіантні.

В літературі наводяться також і інші критерії креативного продукту (виділяють зарубіжні автори):

- даний продукт повинен справляти сильне враження на людей;
- економність;
- викликає незворотні зміни в людському досвіді;
- вміщує незвичайні сенсорні образи або трансформації;
- представляє цінність та використовується соціумом або представниками тієї сфери, в якій він був створений.

Слід зазначити, що не будь-який продукт може розцінюватися як креативний, не дивлячись на те, що він був створений за допомогою креативного процесу. Наприклад, уявімо собі, що в якомусь провінційному регіоні сучасна людина, схильна до техніки, винайшла велосипед, не знаючи, що цей винахід був вже зроблений декілька століть тому. В даному випадку креативна діяльність є яскраво вираженою, однак її продукт не буде сприйнятий цивілізованим суспільством як незвичайний, або нестандартний.

2. ПРОГНОЗ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗА РІВНЕМ КРЕАТИВНОСТІ.

Не можна не погодитися з думкою, що видатні люди – це не тільки експерти, але і новатори. В зв'язку з цим деякі науковці вважають, що скоріше креативність, а не високий показник IQ дозволила Моцарту, Енштейну та Піаже досягти таких видатних досягнень. Допускають, що прогностичність успішності на основі рівня креативності може бути високою для таких областей діяльності як драматичне мистецтво, література, музика. Крім цього прогностичні також показники креативності в сфері наукових пошуків, архітектури, інженерних розробок. В той же час є сфери діяльності, в якій рівень креативності людини не має прогностичної цінності, а більш показовими є показники інтелекту. Можливо, це пов'язано з тим, що в

області мистецтва є більше можливостей для проявів незвичайного та невизначеного, в той час як в точних науках робота більше регламентована правилами (фізика, математика, хімія, біологія).

Яким же чином рівень креативності та інтелектуального розвитку позначаються на навчальній успішності? Як вони співвідносяться між собою?

Американський вчений Л. Термен організував «Каліфорнійське лонгітюдне дослідження». Серед учнів 95 шкіл Каліфорнії було відібрано 1523 хлопчиків та дівчаток у віці від 8 до 12 років з IQ – 135 балів, що склало 1% від усієї вибірки. Рівень інтелекту визначався за допомогою тесту Стенфорд-Біне. Контрольна вибірка була сформована з учнів тих же шкіл. Було встановлено, що інтелектуально обдаровані діти випереджують своїх однолітків в рівні розвитку в середньому на два шкільних класи.

В ході дослідження проводилось три зрізи вимірювання IQ: 1927-1923, 1932-1940 та 1951-1952 рр. Остання перевірка здійснювалась після 60 років після початку дослідження – перевірялися досягнення членів вибірки Л. Термена. Респонденти, відібрані Л. Терменом, відрізнялися раннім розвитком. Всі інтелектуальні діти успішно закінчили школу, 2/3 отримали університетську освіту, а 200 осіб стали докторами наук. Що ж стосується творчих досягнень, то тут результати не такі однозначні. Жоден ранній інтелектуал з вибірки Л. Термена не проявив себе як виключно талановитий творець в області науки, літератури або мистецтва. Ніхто з них не вніс вагомому внеску в розвиток світової культури.

В іншому дослідженні порівнювалися дві групи підлітків. В одній групі були хлопчики з високим інтелектом, але відносно низькою креативністю, в іншій – з більш низьким інтелектом, однак більш високою, ніж в першій групі, креативністю. Виявилось, що обидві групи мали один і той же рівень академічної успішності.

Г. В. Усачова (2005) виявила, що креативні школярі молодших класів більш успішні в навчанні. До такого ж висновку, після порівняння рівня успішності креативних та некреативних підлітків, прийшла і М. А. Крилова

(2007). Однак при більшій вираженості креативності зв'язок її з успішністю або відсутній, або стає негативним. У випадку не дуже високої креативності зв'язок з навчальною успішністю позитивний. Тобто рівень дивергентного мислення корелює з успішністю навчання. Однак в групах респондентів з високим рівнем та рівнем вище середнього дивергентного мислення дана закономірність не проявилась.

Встановлено зв'язок типу креативності з різними навчальними дисциплінами. Так, мотиваційно-особистісна креативність пов'язана з більш високою успішністю по гуманітарним предметам, вербальна креативність – з більш високою успішністю по математичним предметам та більш низькою по природничо-науковим, невербальна креативність – з більш низькою успішністю по математичним предметам.

Зв'язок креативності з успішністю школярів була вивчена і в дослідженні А. Глазунова. Зв'язку креативності з успішністю виявлено не було. Це свідчить про те, що і конвергентне і дивергентне мислення мають однаку цінність для освіти.

Л. Ф. Бурлачук, В. М. Блейхер показали, що до розряду учнів, які погано встигають з навчальних предметів, потрапляють і школярі з високим показником розумового розвитку. Одна з основних причин такого положення справ – відсутність мотивації до навчання. Однак люди з інтелектом нижче середнього ніколи не входять до числа добре встигаючих. Навчуваність є здатністю до отримання знань, а креативність (загальна творча здатність) – здатністю до перетворення знань, з нею пов'язана уява, фантазія, породження гіпотез та ін.

Хоча успіхи в навчанні у здібних дітей, як правило, вище, ніж в їх більш слабких однокласників, серед обдарованих зустрічаються випадки більш низької успішності, чим можна було б очікувати виходячи з їх здібностей. Причини такого положення речей можуть бути пов'язані з когнітивними та не когнітивними особливостями особистості.

Творчі можливості людини не є синонімом її здібностей до навчання та рідко відображаються в тестах інтелекту. Навпаки, творчість стимулюється не стільки критичним ставленням до нових ідей з точки зору наявних знань, скільки сенситивністю до нових знань, що руйнують стереотипи старого. Таким чином, рівень креативності може бути лише умовним показником успішності навчання, а його прогностична цінність в аспекті зв'язку з навчальними досягненнями досить незначна та потребує врахування багатьох інших факторів, що детермінують навчальну успішність (мотиваційна та емоційно-вольова готовність до шкільного навчання, індивідуально-психологічні особливості дитини, вплив особистості педагога).

Література

1. Ильин Е. П. Психология творчества, креативности, одаренности / Е. Ильин. – СПб.: Питер, 2004. – 434 с.
2. Макарычева Г. Ю. Тренинг для подростков. / Г. Макарычева. – Санкт-Петербург, 2007. – 194 с.
3. Шептифрац А. А. В мире игры и фантазии (сборник деловых игр). Методическое пособие по снятию психологической инерции / А. Шептифрац. – Тирасполь, 1997. – 57 с.
4. <http://fitnessbrain.ru/razvitie-mozga/intuitsiya/uprazhneniya-dlya-razvitiya-intuitsii>

РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Педагогам необхідно більш детально ознайомитись з матеріалами, що розкривають зв'язок рівня креативності з навчальною успішністю школярів з метою більш глибокого розуміння особливостей даного зв'язку та врахування в процесі педагогічної діяльності, реалізації індивідуального підходу.
2. При оцінюванні учнів враховувати більш тісний зв'язок креативних здібностей з гуманітарними дисциплінами (література, малювання).
3. З метою розвитку креативних здібностей, підвищення результативності навчально-пізнавальної діяльності педагогам необхідно сприяти проявам інтуїтивного пізнання серед учнів.
4. При проведенні занять педагогам необхідно в рівні мірі приділяти увагу розвитку як вербальних, так і невербальних компонентів креативності та інтелекту, сприяти рівномірному розвитку і креативних, і критичних навичок мислення учнів, оскільки це головна умова їх загальної навчальної успішності.